

Николай Фёдорович Астафьев.

Трагедия в «Англетере»: действующие лица и исполнители.

Санкт-Петербург: НППЛ «Родные просторы», 2016, 160 с., ил.

(nadesłano 6.08.2017; zaakceptowano 7.08.2017)

Wielce zagadkowe okoliczności tragicznej śmierci Siergieja Jesienina (1895–1925) wciąż budzą ogromne zainteresowanie i duże emocje wśród współczesnych badaczy kryminalistycznych oraz prawnych aspektów sprawy, opatrzonej przed laty służbowym numerem „89”² i dotyczącej rzekomego targnięcia się na swoje życie wielkiego poety rosyjskiego rodem z Konstantinowa. Nie jest, jak uważam, do końca przesądzone, że do zabójstwa twórcy doszło w leningradzkim hotelu „Angleterre”, lecz nikt nie wątpi, że właśnie jeden z jego pokoi, feralny numer piąty, stał się świadkiem niezwykle brutalnej i zarazem prymitywnej zbrodni-mistyfikacji, której bezpośrednimi wykonawcami na polecenie Kremla byli, jak sądzę, dwaj mężczyźni: agent OGPU i administrator hotelu Wasilij Nazarov (1896–1941) oraz tajny współpracownik OGPU (ros. сексот) i zarazem przeciętny dziennikarz w jednej osobie – Gieorgij Ustinow (1888–1932). To ich uważam za zabójców Jesienina, o czym pisałem wcześniej w książce i artykułach³. Ponieważ od mojego rozpoznania problemu upłynęło kilka lat, czytałem książkę poety i dziennikarza Nikołaja Astafjewa (1949) pod określonym kątem, tj. szukając w niej przede wszystkim argumentów, które by moją tezę podtrzymywały, z nią dyskutowały lub całkowicie ją odrzucały. Przed lekturą zakładałem także taką

² Zob. np.: «*He умру я, мой друг, никогда*». *Воспоминания, статьи, речи, интервью, документы об обстоятельствах гибели С.А. Есенина*. Отв. сост. С. П. Есенина, Саратов: Ай Пи Эр Медиа, 2011.

³ Zob.: G. Ojcewicz, R. Włodarczyk, D. Zajdel. *Zabójstwo Sergiusza Jesienina. Studium kryminalistyczno-historycznoliterackie*. Szczytno: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, 2009 oraz: G. Ojcewicz. *Najnowsza wersja okoliczności i przyczyny śmierci Sergiusza Jesienina. Od zlecenia do ekshumacji*. „Acta Neophilologica” 2011, nr XIII, s. 235–250. [Online:] <http://www.mediacentr.info/pl/criminal/najnowsza-wersja-okolicznoeshci-i-przyczyny-eshmierci-sergiusza-jesienina-od-zlecenia-do-ekshumacji__253>; Г. Ойцевич. *Новейшая версия обстоятельств и причины смерти Сергея Есенина. От заказа до эксгумации*. „Культура безпеки, екології та здоров’я” 2010, № 7, с. 31–39; Г. Ойцевич, Р. Влодарчик. *Криминалистические эксперименты и дело о смерти поэта Сергея Есенина*. [Online:] <<http://esenin.ru/gibel-poeta/oytsevich-g-vlodarchik-r-kriminalisticheskie-eksperimenti-i-delo-o-smerti-poeta-sergeya-esenina.html>>. Zob. także: Г. Ойцевич, Р. Влодарчик. *Криминалистический эксперимент с применением огнестрельного оружия при установлении обстоятельств смерти поэта Сергея Есенина*. [В:] *Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika. Criminalistics and Forensic Examination: science, studies, practice. Криминалистика и судебная экспертиза: наука, обучение, практика. Kolektyvinė monografija. Corporate Study. Коллективная монография*. Sudarytojai H. Malevski, G. Juodkaitė-Granskienė. Vilnius: Lietuvos teismo ekspertizės centras, 2009, s. 211–234. Zob. ponadto: I.A. NDiaye. *O Sergiuszu Jesieninie i potrzebie prawdy historycznej*. Rozmowa z Grzegorzem Ojcewiczem. [W:] I.A. NDiaye. *O pamięci w literaturze rosyjskiej. Rozmowy najważniejsze*. Olsztyn: Stowarzyszenie Artystyczno-Kulturalne „Portret”, 2012, s. 89–102.

opcję, zgodnie z którą autor omawianego dzieła w ogóle o moich ustaleniach w kwestii okoliczności śmierci poety nie wiedział.

Praca petersburżanina Nikołaja Astafjewa, mieszcząca się idealnie w ramach uprawianej przeze mnie od dziesięciolecia filologii śledczej, ukazała się w nakładzie ekstremalnie niskim, liczącym bowiem zaledwie... 50 egzemplarzy (w Rosji nakład równy 1000 egzemplarzy jest uważany za mniej niż symboliczny). Fakt ten przemawia raczej za tym, że autor najprawdopodobniej wydał swoje dzieło za własne pieniądze. Praktyka taka staje się coraz powszechniejsza, co smuci, ponieważ przeciętna literatura, obliczona na niewybrednego czytelnika, znajduje zwykle bogatych wydawców, którzy publikują „wakacyjne romanse” w wielotysięcznych nakładach. Dobrze zatem się stało, że przed edycją wersji książkowej *Tragedii w „Angleterre”: uczestnicy i wykonawcy* opracowanie to miało swoje debiuty w kilku różnych publikatorach, jak „Невский Альманах” (2015, № 3), „Медный Всадник” (2015, № 2), „Всерусский Соборъ” (2015, № 2) i w almanachu „Петербургские строфы” (2015), gdyż to rozwiązanie zapewniło dotarcie dzieła do liczniejszego grona odbiorców, ale dopiero, jak sądzę, zamieszczenie książki na stronie internetowej Siergieja Trifonowa (1957) o adresie www.esenin.ru spowodowało masowe zainteresowanie tym nietuzinkowym opracowaniem i całkiem zasłużenie wywołało szeroki pozytywny rezonans wśród internautów. A trzeba przyznać, że nie jest wcale łatwo przebić się w Sieci, gęstej od niewiele wartych informacji w zakresie okoliczności śmierci Jesienina, z nowymi danymi i oryginalnymi ich interpretacjami.

Tragedia w „Angleterre”..., której głównym celem jest wszechstronne prześledzenie czterech ostatnich dni życia Siergieja Jesienina w Leningradzie (24–27 XII 1925) w świetle zachowanej i ogólnie dostępnej memuarystyki oraz pierwotnych materiałów archiwalnych przechowywanych w Petersburgu, jak też pedanteryjnie dociekliwa konfrontacja zeznań „naocznych świadków”⁴ zdarzenia, obnażająca nie tylko ich zмовę, konsekwentne trwanie w kłamstwie i działanie w porozumieniu, lecz także lęk przed jakimkolwiek wyłamaniem się ze szponów systemu, jakiemu służyli z gorliwością – zanim się ukazała w postaci książkowej, została ponownie przez autora przejrzana, miejscami poprawiona oraz uzupełniona o (względnie) nowy artykuł *Отпечёмся от старого мифа (К истории внедрения одной фальсификации – Odżegnajmy się od starego mitu. W nawiązaniu do historii rozpowszechnienia pewnej falsyfikacji)*, który ukazał się nieco wcześniej w gazecie „Тюмень Литературная” (2015, № 4 i 2016, № 5). Książka składa się ostatecznie z sześciu części – czterech rozdziałów narracyjnych (w tym – jeden stanowi wywiad z Siergiejem Trifonowem) oraz dwóch towarzyszących w postaci wykazu literatury i aneksu fotograficznego.

Zamiast przedmowy autor proponuje lapidarne wprowadzenie pod tytułem *Вновь открывшиеся обстоятельства (Nowe okoliczności)*, gdzie przybliży dzieje powstania swojej książki, o której pisze, że podążał ku niej przez dwadzieścia lat, co świadczy o tym, że temat jesieninowski nie jest mu na pewno obcy i że autor miał wystarczająco wiele czasu, by wszystko dokładnie przemyśleć i narracyjnie zaplanować. Ale dopiero

⁴ Nikołaj Astafjew konsekwentnie pisze o Jelizawicie Ustinowej, Wolfie Erlichu, Gieorgiju Ustinowie i Wasiliju Nazarowie jako bardzo wątpliwych świadkach grudniowych zdarzeń w „Angleterre” i dlatego za każdym razem bierze zasadnie związek wyrazowy „naoczny świadek” w cudzysłów.

w 2011 roku jego plany i przemyślenia zaczęły przyjmować postać wydawnictwa zwanego, by wiosną 2015 mogły się przeobrazić w *Tragedię w „Angleterre”*... Rdzeniem metody śledczej Astafjewa stał się czynnik ludzki – logika oraz psychologia działań człowieka. Jak sam pisze, „Interesowała mnie przede wszystkim logika i psychologia postępów głównych uczestników zdarzeń, mających związek z tragedią w «Angleterre», utrwalona w tekstach «wspomnień». W poszukiwaniu prawdy usiłowałem rozszepać czas, odnajdując wśród znaczących zdarzeń brakujące ogniwa, wskazujące na ich związki przyczynowo-skutkowe” (s. 7). Tutaj także autor wprowadza czytelnika w świat zeznań poety Wolfa Erlicha, którego nazywa głównym świadkiem wydarzeń, świadomym fałszerzem oraz mistyfikatorem. Jak się okaże, Erlicha uczyni także zasadniczym osobowym punktem odniesienia w rozbudowanej linii narracyjnej w całym utworze.

Szczególną i zasadniczą rolę odgrywają w tej książce wnikliwie wieloaspektowe autorskie komentarze, które towarzyszą prezentowanym dokumentom. Są one traktowane przez Astafjewa jako wstęp do dogłębnego ponownego przemyślenia ostatnich dni życia Jesienina i okoliczności jego śmierci, o czym pisali tacy pamiętnikarze i „naoczni świadkowie”, jak: Jelizaweta Ustinowa (1892–1937) w operacyjnych wspomnieniach *Четыре дня Сергея Александровича Есенина* (*Cztery dni Siergieja Aleksandrowicza Jesienina*; napisane 3 I 1926 – opublikowane dopiero na początku lipca 1926), Wolf Erlich (1902–1937) w *Четыре дня* (*Cztery dni*; napisane 28 I 1926 – opublikowane dopiero w maju 1926), *Право на песнь* (*Prawo do pieśni*; napisane w XI 1928 – I 1929 – opublikowane w styczniu 1930), Gieorgij Ustinow w *Годы восхода и заката. Воспоминания о Сергее Есенине* (*Lata rozkwitu i zmiierzchu* – opublikowane w maju 1926), *Мои воспоминания о Есенине* (*Moje wspomnienia o Jesieninie* – opublikowane na początku lipca 1926). Centralnym punktem odniesienia Astafjewa są cztery dokumenty: dwie notatki Siergieja Jesienina pisane do Wolfa Erlicha w związku z jego przyjazdem do Leningradu (z XI i XII 1925) oraz dwa grudniowe upoważnienia do odbioru przez tegoż Erlicha przekazu pieniężnego z Moskwy.

Zdaniem Astafjewa, wszystkie wymienione wspomnienia, prezentowane jako jedyne źródło wiedzy o ostatnich dniach życia poety, po dokładnym ich przestudiowaniu, okazują się pracą zespołową, która powstawała z uwzględnieniem literackich dokonań poprzedników i w bezpośredniej zależności od zeznań złożonych przez „naocznych świadków”, korespondencji prywatnej Wolfa Erlicha, jak również dzienników innych autorów – Pawła Łuknickiego (1900–1973) i Innokientija Oksionowa (1887–1942), czy pamiętnikarzy, jak Nikołaj Nikitin (1895–1963) i Anna Bierziń (1897–1961). Ponadto memuary wymienione przez Astafjewa, były drukowane w ściśle określonej kolejności i poddawane wewnętrznej cenzurze. Tak więc, Wolf Erlich znał wypowiedź Jelizawety Ustinowej, a Gieorgij Ustinow – jednej i drugiego zanim sam wystąpił ze swoimi tekstami. Słusznie zauważa Astafjew, że każde nowe nawiązanie do tego, co zostało powiedziane wcześniej, miało na celu pogłębianie mistyfikacji i dalsze zawoalowywanie prawdy, która niekiedy, najprawdopodobniej wbrew intencji samych piszących, mimo wszystko gdzieś się przebijała między wierszami spoza warstw słownej falsyfikacji.

Tak więc, autor *Tragedii w „Angleterre”*... położył szczególny nacisk na analizę porównawczą memuarystyki trzech autorów: Wolfa Erlicha, Jelizawety Ustinowej i Gieorgija Ustinowa. Dokonał rzeczy znaczącej, bo przekonująco udowodnił, że ich teksty

są zmanipulowane, a manipulacja ta, czyniona pod kontrolą Kremla i pod dyktando OGPU, miała jedynie wzmacniać w narodzie przekonanie o samobójczej śmierci poety, a nie o dokonaniu perfidnego zabójstwa. Astafjew w wyniku skrupulatnych i wielowątkowych analiz, dostarczył w swoich komentarzach mnóstwa dowodów, świadczących o poważnych zaniechaniach i karygodnych zaniedbaniach procesowych, zwłaszcza w obrębie prawa karnego i postępowania karnego, do jakich dopuściła się leningradzka milicja i prokuratura, które to zaniechania i zaniedbania już są wystarczającym powodem, aby wznowić postępowanie prokuratorskie w sprawie o pierwotnym numerze „89”. To przekonanie Astafjewa współgra w tym miejscu z równie donośnym oskarżeniem pod adresem rosyjskich organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, które sformułował i opublikował przed Astafjewem w 2010 roku prawosławny prawnik Wiktor Fomin⁵.

Nikołaj Astafjew nie był osamotniony w swoim niezwykle ambitnym dochodzeniu prawdy obiektywnej. Odwoływał się bowiem w trakcie nadzwyczaj skrupulatnego śledztwa do wcześniejszych ustaleń innych autorów, w tym również byłego pracownika radzieckiej milicji, którzy nie przyjmowali na wiarę opinii społecznego komitetu Prokuszewowskiego i drążyli sprawę po swojemu⁶. Należy w tym miejscu wymienić przede wszystkim postać śledczego do szczególnie ważnych spraw, Eduarda Chłystałowa (1932–2003)⁷, oraz Anatolija Prokopienki (1933–2013)⁸, byłego historyka archiwisty, zastępcy przewodniczącego Komitetu ds. Archiwów przy Rządzie Federacji Rosyjskiej w latach 1991–1993. Nie do pominięcia są tutaj także odważne i oryginalne spostrzeżenia, które sformułował woroneski i petersburski literaturoznawca Wiktor Kuzniecowa (1942) w dobrze znanej i cenionej w gronie jesieninologów książce z 2006 roku⁹. W ocenie autora opracowania, którą podziela zresztą większość osób zajmujących się tą kwestią, nadszedł już najwyższy czas, aby prokuratura rosyjska podjęła się weryfikacji ustaleń sprzed ponad 90 lat i spojrzała w pełni profesjonalnie i obiektywnie na śmierć poety. „Jeśli – pisze autor – w ramach sprawy karnej, dotyczącej zabójstwa Siergieja Aleksandrowicza Jesienina, zostaną wzięte pod uwagę nowe okoliczności, włączając do nich ujawnione w moim opracowaniu, będę uważać zadanie związane ze zmazywaniem piętna samobójcy z imienia wielkiego poety rosyjskiego za wykonane”

⁵ В. К. Фомин. *Сергей Есенин. Обстоятельства гибели. Аналитические исследования адвоката*. Воронеж: Воронежский госпедуниверситет, 2010.

⁶ Zob.: *Смерть Сергея Есенина. Документы. Факты. Версии. Материалы Комиссии Всероссийского писательского Есенинского комитета по выяснению обстоятельств смерти поэта*. Сост. Ю. Л. Прокушев, М. В. Стахова. Москва: ИМЛИ РАН, 2003.

⁷ Warto przy okazji wspomnieć o jego odkrywczej i bardzo ważnej w literaturze przedmiotowej książce: Э. Хлысталов. *13 уголовных дел Сергея Есенина*. Москва: Эксмо, Яуза, 2006. W rzeczy samej przeciwko Jesieninowi toczyły się aż... 52 postępowania karne.

⁸ Na szczególną uwagę zasługuje następująca jego praca: А. С. Прокопенко. *Чудовище по имени Государственная тайна*. Москва 2005.

⁹ Chodzi o następującą książkę: В. Кузнецов. *Сергей Есенин. Казнь после убийства*. Санкт-Петербург – Москва: Издательский дом «Нева», 2006. Główna teza wyjściowa rozważań Kuzniecowa sprowadza się do stwierdzenia, że Siergiej Jesienin w ogóle nie przebywał w hotelu „Angleterre” i że został do niego przetransportowany już po dokonaniu zabójstwa przez agentów OGPU.

(s. 4). I nieco dalej: „Ujawnienie falsyfikatów oraz fałszerstw w protokołach przesłuchań powinno się stać podstawą do przekształcenia «Sprawy 89 o samobójstwo poety Siergieja Aleksandrowicza Jesienina» w «Sprawę o zabójstwo poety Siergieja Aleksandrowicza Jesienina», a świadków – we współuczestników zatajenia rzeczywistych okoliczności, poprzedzających śmierć poety” (s. 10).

Olbrzymią zasługą autora *Tragedii w „Angleterre”*..., a zarazem istotnym wkładem w badanie okoliczności zabójstwa Siergieja Jesienina jest dokonana przez niego szerokopasmowa i dogłębna analiza określonych tekstów literackich oraz, najogólniej mówiąc, Nieliterackich (dokumenty procesowe, korespondencja służbowa i prywatna, noty gazetowe itp.), mających bezpośredni i pośredni związek z tragicznym zgonem poety. Na podstawie tej historycznej, kulturowej i obyczajowej analizy, wniosek o Jesieninie jako ofierze wyrafinowanej kremlowskiej intrygi i odgórnym sterowaniu morderstwem oraz jego uczestnikami przez Moskwę – nasuwa się sam. Wielka szkoda, że autor nie wskazuje wprost i imiennie na tego, kogo obsadza w roli nadrzędnego stratega i taktyka całego tragicznego zdarzenia. Pozostają uzasadnione domysły, lecz to tylko domysły. Są natomiast niezbita dowody, że to Wolf Erlich zwabił Jesienina do hotelu „Angleterre” i, zdaniem Astafjewa, był naocznym świadkiem zabójstwa poety, znał zatem jego oprawców (s. 49, 54, 69, 116). Myśli tej jednak autor, niestety, nie rozwija, co w jakiejś mierze osłabia, w moim przekonaniu, jego tezę. Twierdzi on ponadto, że zanim doszło do oficjalnego odkrycia zwłok poety w pokoju hotelowym 28 XII 1925 roku między godziną 10.30 a 11.00, byli „ludzie”, którzy to martwe ciało widzieli już wcześniej, lecz nazwisk danych osób-świadków nie przywołuje (s. 59). Jest to więc przede wszystkim informacja podana na wiarę. Astafjew nie wyklucza również prawdziwości hipotezy, zgodnie z którą do aresztowania Siergieja Jesienina przez milicję leningradzką lub agentów OGPU doszło właśnie w mieszkaniu Wolfa Erlicha, który opuścił swój lokal na dwie godziny dokładnie w tym samym przedziale czasowym, w którym można się było spodziewać przyjazdu poety wprost z dworca kolejowego do domu gospodarza (s. 118).

Dzieło Nikołaja Astafjewa wyróżnia się na tle innych tekstów poświęconych wyjaśnianiu okoliczności śmierci Jesienina szatą graficzną, lecz nie mam na myśli wyszukanych dodatków ilustracyjnych, świetnej jakości papieru czy innych ozdobników edytorskich, lecz to, że w jego książce na każdej stronie znajduje się sporo wyróżnień reprezentowanych przez pogrubioną czcionkę. Dla autora są to miejsca szczególne pod względem merytorycznym i narracyjnym, dzięki czemu akcentuje on nośne poznawczo informacje oraz wyraża jednocześnie swoje stanowisko w określonej kwestii, stosując odpowiednie znaki interpunkcyjne, najczęściej w postaci wykrzykników oraz pytańników. Każdego, kto sięgnie po to opracowanie, czeka żmudna wielogodzinna lub nawet wielodniowa lektura, ponieważ tekst ten należy do rodzaju materiałów wymagających stale napiętej uwagi i utrzymywania w pamięci wszystkiego, co zostało powiedziane wcześniej. Autor zdawał chyba sobie sprawę ze stopnia trudności podążania za tokiem jego opowieści, dlatego wielokrotnie powtarza wcześniej podane informacje, lecz zwykle wzbogaca je o nowe spostrzeżenia. Stosuje zatem metodę narracji wspinającej się po spirali, stawiając na czytelnika zaangażowanego, cierpliwego i prawdziwie zainteresowanego poszukiwaniem prawdy obiektywnej.

Lecz metoda spirali ma także swoje pułapki i w jedną z nich, niestety, w moim odczuciu, wpadł autor *Tragedii w „Angleterre”*..., albowiem pomimo obiektywnie niepodważalnego wkładu merytorycznego do badania okoliczności śmierci Jesienina, jego książka ma wyraźną wadę kompozycyjną. Wada ta polega na zbyt częstym powielaniu treści w każdej części opracowania (prócz ilustracyjnej, oczywiście), co niepotrzebnie wyhamowuje i tak już zwolnione tempo narracji oraz może wywoływać odruch odbiorczej irytacji. Najbardziej w tym względzie grzeszy konstrukcja wywiadu, jaki w październiku 2015 roku Nikołaj Astafjew przeprowadził z Siergiejem Trifonowem. Wywiad ten, jak sądzę, powinien się raczej ograniczyć do wyeksponowania takich na przykład kwestii – obecnych zresztą w wywiadzie – jak czas i okoliczności zainteresowania się Siergieja Trifonowa postacią oraz twórczością Jesienina, historii utworzenia strony internetowej i jej zawartości, jak też perspektyw rozwoju, ewolucji aktywności internautów, oczekiwań administratora strony internetowej wobec Prokuratury Generalnej Federacji Rosyjskiej itp., nie powinien natomiast stać się okazją dla autora do ponownego streszczenia najważniejszych ustaleń, do jakich doszedł w wyniku wieloletniego śledztwa filologicznego (s. 115–120). Jest to, oczywiście, zabieg celowy i dałby się uzasadnić, gdyby wywiad ten opublikowano poza książką, lecz tutaj to rozwiązanie w ramach repetycji raczej razi. Na zasadzie powtórzenia merytorycznego została również zbudowana trzecia część opracowania zatytułowana *Odżegnajmy się od starego mitu...*

Lektura omawianego dzieła przekonuje, że Nikołaj Astafjew, pracując nad swoją książką, nie znał szczycieńskiej monografii z 2009 roku i sformułowanych w niej jednoznacznych wniosków. Paradoksalnie, fakt ten tylko wzmacnia obopólne stanowisko, że mamy tutaj do czynienia z zabójstwem Siergieja Jesienina oraz mistyfikacją jego śmierci samobójczej. Okazuje się przy okazji, że tak samo, jak wszystkie drogi prowadzą do Rzymu, identycznie dochodzi się do ustalania prawdy obiektywnej, wykorzystując odmienne metody śledcze. Co ważne, autor *Tragedii w „Angleterre”*... należy do tego rodzaju wrażliwych moralnie ludzi, którzy wierzą, jeśli nie w Bożą, to przynajmniej w dziejową sprawiedliwość. Dlatego o negatywnych bohaterach leningradzkiej tragedii nie pisze ze współczuciem i postrzega ich powikłane losy oraz nagłe dziwne śmierci jako wyraz swego rodzaju nie tyle nawet zemsty, ile sprawiedliwej kary wymierzonej przez fatum (a może przez tych samych zleceńodawców?) za zgotowanie Siergiejowi Jesieninowi czarnej, złej legendy, której skutki odczuwamy – jako badacze i odbiorcy jego dzieł – do dzisiaj.

Wolałbym szczerze, by Jesieninowskie *Nie umrę, mój przyjacielu, nigdy...* nie kojarzyło się z wieczną pamięcią o perfidnej mistyfikacji i brutalnym zabójstwie, do jakiego doszło przed laty w hotelu „Angleterre”, lecz wiązało się z przechowywaniem i przekazywaniem z pietyzmem kolejnym pokoleniom najlepszych tradycji poezji rosyjskiej i wiedzy o jej twórcach. Życzenie to ma mimo wszystko rzeczywiste szanse na spełnienie, lecz aby do tego doszło, jest potrzebna przede wszystkim wola polityczna Kremla. A o tę wolę – wciąż najtrudniej. Otwarcie tajnych archiwów FSB dałoby realne możliwości dotarcia do dokumentów, wśród których znalazłoby się niejedno źródło dotyczące Jesienina i kompromitujące zarazem stalinowski aparat bezpieczeństwa. Według mnie, dziś nie jest już najważniejsza kwestia, czy Siergiej Jesienin został zabity (co pewne) czy popełnił samobójstwo (co wykluczone), lecz poszukiwanie od-

powiedzi na pytanie o zleceniodawcę (którym najpewniej był Stalin) i motyw(y) jego działania, o postać ukrytego „reżysera” całego spektaklu, który czuwał nad szczegółami intrygi i na bieżąco relacjonował „ojcu narodów” rozwój sytuacji w Leningradzie, oraz o nazwiska morderców. Jakże szyderczy byłby chichot kadukowej historii, gdyby się w przyszłości okazało, że śmierć Siergieja Jesienina miała być „cennym prezentem” dla Stalina triumfującego w trakcie XIV Zjazdu Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików), jaki odbywał się w Moskwie w dniach 18–31 grudnia 1925 roku, a więc w okresie zbieżnym w pewnym momencie dziejowym z wydarzeniami leningradzkimi. Mam nadzieję, że kasus Siergieja Jesienina wydobędzie się w końcu ze zbyt długiej smugi kremłowskiego cienia, a historyczna dziś sprawa o numerze służbowym „89” stanie się kolejnym znakiem zwycięstwa prawdy nad dziejowym kłamstwem.

Bibliografia

- NDiaye I.A. *O Sergiuszu Jesieninie i potrzebie prawdy historycznej*. Rozmowa z Grzegorzem Ojcewiczem. [W:] NDiaye I.A. *O pamięci w literaturze rosyjskiej. Rozmowy najważniejsze*. Olsztyn: Stowarzyszenie Artystyczno-Kulturalne „Portret”, 2012, s. 89–102.
- Ojcewicz G., Włodarczyk R., Zajdel D. *Zabójstwo Sergiusza Jesienina. Studium kryminalistyczno-historycznoliterackie*. Szczytno: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, 2009.
- Ojcewicz G. *Najnowsza wersja okoliczności i przyczyny śmierci Sergiusza Jesienina. Od zlecenia do ekshumacji*. „Acta Neophilologica” 2011, nr XIII, s. 235–250.
- Ojcewicz G. *Najnowsza wersja okoliczności i przyczyny śmierci Sergiusza Jesienina. Od zlecenia do ekshumacji*. [Online:] <http://www.mediacentr.info/pl/criminal/najnowsza-wersja-okoliczn-oeshci-i-przyczyny-eshmierci-sergiusza-jesienina-od-zlecenia-do-ekshumacji__253> (dostęp: 13.07.2017).
- Кузнецов В. *Сергей Есенин. Казнь после убийства*. Санкт-Петербург – Москва: Издательский дом «Нева», 2006.
- «Не умру я, мой друг, никогда». *Воспоминания, статьи, речи, интервью, документы об обстоятельствах гибели С. А. Есенина*. Отв. сост. С. П. Есенина, Саратов: Ай Пи Эр Медиа, 2011.
- Ойцевич Г., Влодарчик Р. *Криминалистический эксперимент с применением огнестрельного оружия при установлении обстоятельств смерти поэта Сергея Есенина*. [B:] *Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika. Criminalistics and Forensic Examination: science, studies, practice. Криминалистика и судебная экспертиза: наука, обучение, практика. Kolektyvinė monografija. Corporate Study. Коллективная монография*. Sudarytojai H. Malevski, G. Juodkaitė-Granskienė. Vilnius: Lietuvos teismo ekspertizės centras, 2009, s. 211–234.
- Ойцевич Г. *Новейшая версия обстоятельств и причины смерти Сергея Есенина. От заказа до эксгумации*. „Культура безпеки, екології та здоров’я” 2010, № 7, s. 31–39.
- Ойцевич Г., Влодарчик Р. *Криминалистические эксперименты и дело о смерти поэта Сергея Есенина*. [Online:] <<http://esenin.ru/o-esenine/gibel-poeta/oitcevich-g-vlodarchik-r-kriminalisticheskie-eksperimenty-i-delo-o-smerti-poeta-sergeia-esenina>> (dostęp: 13.07.2017).
- Прокопенко А. С. *Чудовище по имени Государственная тайна*. Москва 2005. [Online:] <<http://www.proza.ru/2009/11/07/428>> (dostęp: 12.07.217).
- Смерть Сергея Есенина. Документы. Факты. Версии. Материалы Комиссии Всероссийского писательского Есенинского комитета по выяснению обстоятельств смерти поэта*. Сост. Ю. Л. Прокушев, М. В. Стахова. Москва: ИМЛИ РАН, 2003.

Фомин В. К. *Сергей Есенин. Обстоятельства гибели. Аналитические исследования адвоката.*
Воронеж: Воронежский госпедуниверситет, 2010.
Хлысталов Э. *13 уголовных дел Сергея Есенина.* Москва: Эксмо, Яуза, 2006.

GRZEGORZ OJCEWICZ

Prof. em. Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Polska
e-mail: gojcew@poczta.onet.pl